

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Gmina i region w świadomości respondentów

Author: Zbigniew Kantyka.

Citation style: Kantyka Zbigniew. (1994). Gmina i region w świadomości respondentów. W: P. Dobrowolski (red.), "Władza i społeczności lokalne w procesie przeobrażeń ustrojowych : praca zbiorowa" (S. 35-39). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Gmina i region w świadomości respondentów

Niewątpliwie stopień identyfikacji z własną gminą i regionem jest istotnym czynnikiem rzutującym na funkcjonowanie społeczności lokalnych, w tym na relacje między mieszkańcami a władzami gminy i ich wzajemne postrzeganie się. Istnieje także zależność odwrotna — rzeczywistość ekonomiczna, społeczna i polityczna bezpośrednio określa poziom zadowolenia z życia w określonym środowisku, decyduje o stosunku jednostki do społeczności lokalnej. Oba te aspekty należy traktować łącznie, we wzajemnej zależności.

Jednoznaczna odpowiedź na pytanie, w jakim stopniu lokalny stan świadomości mieszkańców i liderów politycznych lokalnej społeczności jest odbiciem sytuacji bieżącej, a w jakiej mierze wynika z czynników działających w dłuższym okresie, nie jest łatwa. Opis istniejącej sytuacji jest jednak ważny, sprzyja bowiem zrozumieniu oraz wyjaśnieniu zjawisk i procesów związanych z mechanizmami działania władz lokalnych, co stanowiło zasadniczy cel przeprowadzonych badań.

Świadomość — niezależnie od tego, w jaki sposób ją definiujemy — trzeba traktować jako produkt społeczny: rozwija się i kształtuje poprzez uczestnictwo w doświadczeniu innych, przez uogólnianie zdobytej wiedzy i tworzenie społecznych systemów jej obiegu. Stanowi zatem nie tylko zjawisko psychologiczne, lecz również kulturowe.

Niezwykle istotną cechą tak rozumianej świadomości jest jej relatywizm, zawiera bowiem obraz świata pozwalający na przewidywanie i planowanie działań, a przede wszystkim umożliwiającą jednostce ocenę własnego miejsca w otaczającym świecie. Ma to bezpośredni związek z odczuwanymi potrzebami i interesami, kształtując zwłaszcza ocenę możliwości ich zaspokojenia i realizacji.

Nie bez znaczenia jest także bezpośredni związek świadomości i działania — nie są to aspekty odrębne, odmiennie zorientowane, lecz pewna organiczna całość. Pozytywny lub negatywny stosunek do lokalnej rzeczywistości rzutuje na aktywność w procesie artykulacji interesów, określa zakres udziału jednostki w życiu politycznym i decyduje o podejmowanych przez nią formach działania. Ma to znaczny wpływ na ocenę funkcjonowania instytucji władzy lokalnej i jej poszczególnych przedstawicieli. Wszystko to, łącznie, znajduje bezpośrednie odbicie między innymi w poziomie zadowolenia z życia w danej społeczności lokalnej.

W świetle przeprowadzonych badań stopień satysfakcji z zamieszkania w regionie, w gminie i danej części gminy nie jest zbyt wysoki. Największy stopień satysfakcji deklarują respondenci w wieku powyżej 51 lat — ponad 30% jest z tego faktu bardzo zadowolonych. W niższych grupach wiekowych ten odsetek waha się w granicach 10—18%. To istotne zróżnicowanie wyraźnie potwierdza odpowiedź na pytanie o ewentualną chęć zmiany miejsca zamieszkania, gdyby nie pociągało to za sobą specjalnych kosztów i starań. W starszych grupach wiekowych (powyżej 51 lat) „zdecydowanie tak” odpowiedziało od 5,3 do 8,4%, a w młodszych (do 40 lat) — od 25,2 do 29,6%. Wiek wpływa również na deklarowany stopień zadowolenia z zamieszkania w Polsce — młodszy są z tego faktu mniej zadowoleni niż starsi, choć w tym przypadku dysproporcje są o wiele mniejsze.

Bezpośredni związek zachodzi między stopniem zadowolenia z zamieszkiwania w danej gminie i regionie a okresem przebywania na tym terenie — im dłuższy ten okres, tym większa skłonność do udzielania odpowiedzi pozytywnych. Natomiast bardzo nieznaczny wpływ mają na postawę wobec tej kwestii takie zmienne, jak: płeć, wykształcenie i zawód.

Zestawienie zawarte w tabeli 1 pokazuje, iż procentowy rozkład odpowiedzi dotyczących stopnia zadowolenia z zamieszkania w gminie — regionie — Polsce jest nieco odmienny wśród mieszkańców i wśród liderów. Wprawdzie pełne bądź częściowe zadowolenie z tego faktu deklaruje w obu grupach podobny odsetek ankietowanych (różnica w granicach 0,2—7,0%), ale wśród liderów zdecydowanie mniej jest „bardzo” i „raczej niezadowolonych”.

Warto odnotować także wyraźnie widoczny większy odsetek liczby zadowolonych z zamieszkania w Polsce niż we własnej gminie czy regionie. Potwierdzają to zgłaszane przez mieszkańców preferencje dotyczące ewentualnych kierunków migracji — większość osób, które udzieliły na to pytanie twierdzącej odpowiedzi, wyraziła chęć przeniesienia się do innego regionu (52,0%) lub za granicę (42,8%), a nie do innej części tej samej gminy lub innej części tego samego województwa (tylko 3,4%).

Tabela 1

Czy jest Pan (i) zadowolony (a), że mieszka w:

Odpowiedź		tej części gminy		tej gminie		tym regionie kraju		Polsce	
		liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Ludność	bardzo zadowolony	106	20,0	106	20,0	101	19,1	210	39,6
	raczej zadowolony	252	47,5	256	48,3	170	32,1	197	37,2
	trudno powiedzieć	80	15,1	71	13,4	64	12,1	62	11,7
	raczej niezadowolony	64	12,1	70	13,2	143	27,0	141	7,7
	bardzo niezadowolony	22	4,2	23	4,3	52	9,8	20	3,8
	brak odpowiedzi	6	1,1	4	0,8	0	0,0	0	0,0
Liderzy	bardzo zadowolony	28	18,4	39	25,7	32	21,3	55	36,2
	raczej zadowolony	64	42,1	73	48,0	46	30,3	62	40,8
	trudno powiedzieć	22	14,5	21	13,8	26	17,1	11	7,2
	raczej niezadowolony	8	5,3	7	4,6	31	20,4	13	8,6
	bardzo niezadowolony	0	0,0	0	0,0	8	5,3	1	0,7
	brak odpowiedzi	30	19,7	12	7,9	9	5,9	10	6,6

Dominuje — zarówno wśród mieszkańców, jak i liderów — silne poczucie swoistego charakteru regionu, w którym mieszkają (w obu grupach tego zdania jest powyżej 80% ankietowanych). Pełny rozkład odpowiedzi na to pytanie pokazuje tabela 2. Istotę tej odmienności postrzega się głównie w tradycjach społeczno-kulturalnych (pierwsza pozycja w odpowiedziach liderów), krajobrazie, klimacie, położeniu geograficznym, możliwościach turystycznych (numer jeden w opinii mieszkańców), wyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, odmienności struktur gospodarczych i cechach osobowych mieszkańców. Również w tym przypadku odpowiedzi mieszkańców i liderów wykazują daleko idącą zbieżność (zob. tabela 3). Wyniki te przypominają rezultaty badań z 1986 r. — wówczas także zdecydowana większość respondentów odpowiedziała twierdząco na pytanie o poczucie specyfiki regionu (81% badanych mieszkańców i 76% badanych liderów). Wśród wymienianych wówczas specyficznych cech dominowały jednak wskazania na wyższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w stosunku do całego kraju i odmienność struktur gospodarczych, a tradycje społeczno-kulturalne i czynniki geograficzne znalazły się na dalszym miejscu.

W przekonaniu zdecydowanej większości liderów (64,5%) specyfika gminy i regionu ma wpływ na pełnione przez nich funkcje i podejmowane decyzje. Na pytanie: „Czy jest Pan(i) zdania, że odmienności te wpływają na Pana(i) działalność?“, „tak” odpowiedziało 28,2%, „raczej tak” — 36,3% spośród nich; tylko 19,4% było przeciwnego zdania („nie” — 6,5%, „raczej nie” — 12,9%). W tym przypadku także mamy do czynienia z pewną analogią do rezultatów

badani przeprowadzonych w 1986 r. Wówczas ponad połowa liderów (36% — „tak”, 16% — „raczej tak”) deklarowała istnienie wpływu swoistych cech zamieszkiwanego regionu na ich działalność, a przeciwnego zdania było 16% (w tym 7% odpowiedziało „zdecydowanie nie”).

Tabela 2

Czy uważa Pan(i), że region Polski, w którym Pan(i) mieszka, różni się w jakiś sposób od pozostałej części?

Odpowiedź	Ludność		Liderzy	
	N = 529	%	N = 153	%
Tak	460	87,0	124	81,0
Nie	28	5,3	23	15,0
Trudno powiedzieć	41	7,8	6	39,2

Tabela 3

Na czym ten swoisty charakter polega?

Odpowiedź	Ludność		Liderzy	
	N = 529	%	N = 153	%
Opóźnienie rozwoju społeczno-gospodarczego w stosunku do kraju	66	12,5	10	6,5
Wyższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w stosunku do kraju	196	37,0	45	29,4
Odmienność struktur gospodarczych	190	35,8	57	37,3
Tradycje społeczno-kulturalne	204	38,5	61	39,9
Krajobraz, klimat, położenie geograficzne, możliwości turystyczne	246	46,4	39	25,5
Cechy osobowe mieszkańców	197	37,2	38	24,8
Stopień integracji społeczności	49	9,2	18	11,8
Inne	106	20,0	26	17,0

Mieszkańcy oceniają, iż gmina ma w stosunku do władz centralnych i wojewódzkich stosunkowo daleko idącą autonomię. Ponad połowa ankietowanych (53,1%) uważa, że to właśnie władze gminy mają największy wpływ na zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnych (na władze centralne wskazało w odpowiedzi na to pytanie tylko 12,5%, a na władze wojewódzkie 14,0%). Jedynie 12,3% oceniło, iż to niewystarczające kompetencje władz gminy są powodem niewłaściwego zaspokojenia potrzeb mieszkańców.

Wypowiedzi liderów ukazują nieco odmienny punkt widzenia. Wielu z nich (39,2%) wskazuje, iż istnieją sprawy związane z funkcjonowaniem gminy, które nie mogą być załatwione ze względu na stanowisko władz wojewódzkich. Ponad połowa (55,6%) ocenia działalność szczebla wojewódzkiego wobec własnej gminy z dezaprobatą. Nie jest to jednak zdaniem lokalnych liderów najważniejszy czynnik utrudniający działalność związaną z realizacją interesów gminy — wymieniło go tylko 24,3% spośród nich, dzięki czemu znalazł się dopiero na piątym miejscu. Interesujące jest zestawienie tych wyników z badaniami sprzed 5 lat. Wówczas tylko 6,4% liderów przyczynę trudności w funkcjonowaniu gminy i nieefektywności w realizacji potrzeb mieszkańców widziało w stanowisku władz nadrzędnych. Równocześnie $\frac{1}{3}$ z nich wskazywała na problemy wynikające z niewłaściwego stanowiska władz wojewódzkich w różnych kwestiach. Były to wskaźniki wyraźnie niższe niż uzyskane w badaniach obecnych, co musi nieco dziwić, zważywszy na wyraźną decentralizację struktur w nowym systemie władz lokalnych.

Na pytanie: „Czy uważa Pan (i), że granice Pana (i) gminy powinny ulec zmianie?”, twierdząco odpowiedziało 10,2% ankietowanych mieszkańców („tak” — 6,4%, „raczej tak” — 3,8%), przeciwnego zdania było 60,3% („nie” — 37,5%, „raczej nie” — 22,6%); brak zdania zadeklarowało 29,2%.